

štva. Tradicionalnim baštinskim ustanovama nedostaju razumijevanje digitalne kulture i vještine koje bi im omogućavale rad s novim digitalnim materijalom. Ovo ima za posljedicu da će buduće generacije promatrati 21. stoljeće kroz oči baštinskih ustanova 20. stoljeća koje nisu uspjele prijeći na potpuno novu definiciju materijala, koju zahtijeva digitalizacija društva. Rješenje ovog problema je utemeljenje potpuno novih tipa baštinskih ustanova za digitalni materijal. Stvaranje takvih institucija zahtijeva pristup »izvana« i ne smije biti ostavljeno tradicionalnim baštinskim ustanovama.

Na kraju publikacije dana je Povelja o zaštiti digitalne baštine, podaci o autorima te popis sudionika konferencije (iz Hrvatske su sudjelovale dvije osobe, jedna iz NSK, druga iz Ministarstva kulture).

Živana Heđbeli

Taylor, A. G. *The Organization of Information*. Westport, Connecticut, London : Libraries Unlimited, 2004., 417 str.

Informacijski priručnik Arlene G. Taylor, profesorice na *Školi za informacijske znanosti (School of Information Sciences)* iz Pittsburgha, pod naslovom *The Organization of Information (Organizacija informacija)*, drugo je izdanje knjige prvi puta izašle 1999. godine. Radi se o priručniku koji je namijenjen širem krugu informacijskih stručnjaka, ali i studenata informacijskih znanosti. Autorica je u ovo djelo ugradila, u znatnijoj mjeri negoli se to uobičajeno susreće, sadržaje za koje je zainteresirana najšira stručna zajednica. To se poglavito odnosi na upadljivu orijentaciju prema općim problemima organizacije informacija u računalnome okruženju, koji čine značajan dio sadržaja, pa su sva pitanja obrađena s naglaskom na novim medijima kao dominantnome obilježju suvremene organizacije informacija.

Knjiga se sastoji od 12 poglavlja: 1. Organizacija zapisanih/zabilježenih informacija (*Organization of Recorded Information*), 2. Sredstva za pretraživanje (*Retrieval Tools*), 3. Razvoj organizacije zabilježenih informacija u zapadnoj civilizaciji (*Development of the Organization of Recorded Information in Western Civilization*), 4. Standardi za kodiranje (*Encoding Standards*), 5. Sustavi i oblikovanje sustava (*Systems and System Design*), 6. Metapodaci (*Metadata*), 7. Metapodaci: Opis (*Metadata: Description*), 8. Metapodaci: Dostupnost i normativna kontrola (*Metadata: Access and Authority Control*), 9. Predmetna/sadržajna analiza (*Subject Analysis*), 10. Sustavi za kontrolu rječnika (*Systems for Vocabulary Control*), 11. Sustavi za kategorizaciju (*Systems for Categorization*), 12. Sređivanje i prezentacija (*Arrangement and Display*). Sadrži i dodatak uz 9. poglavlje, kao ispomoć za provedbu predmetne analize (*Subject Analysis Application*), str. 347-351, rječnik (*Glossary*), str. 353-383, odabranu bibliografiju (*Selected Bibliography*), str. 385-405 i kazalo pojmova (*Index*), str. 407-417.

U odnosu na prethodno izdanje došlo je do stanovitih preinaka u strukturi knjige, upravo na tragu uvodno rečenoga. Prva četiri poglavlja pojavljuju se pod istim naslovima kao i ranije, ali su osuvremenjena saznanjima o novim tehnološkim rješenjima. Peto poglavlje o sustavima i oblikovanju sustava doživjelo je značajnije promjene, budući da je to područje doživjelo značajan razvoj u prethodnih pet godina, pa je poglavlje s posljednjeg mjesta došlo u samo središte knjige. Potom slijedi posve novo poglavlje o metapodacima (6.), dok su 7. i 8. poglavlje proširene inačice ranije postojećih naslova. Poglavlja 10-11. doživjela su također obnovu i proširene su verzije ranijih, dok je posljednje (12.) poglavlje posvećeno teoriji i praksi na području sređivanja i prezentacije informacija.

Poglavljem 1 (Organizacija zabilježenih informacija), str. 1-28, autorica se osvrće na temeljnu ljudsku potrebu za organizacijom informacija i njezinu realizaciju u različitim područjima izražavanja. Novi odjeljci posvećeni su prirodni organizacije informacija u digitalnom okruženju, poput digitalnih knjižnica, izgradnji informacijskih sustava (*information architecture*), upravljanju podacima (*data administration*) i upravljanju znanjem (*knowledge management*), a pored toga obuhvaćeni su i već ranije postojeći odjeljci – o organizaciji informacija u knjižnicama, arhivima, muzejima i umjetničkim galerijama te na Internetu. Što se tiče arhiva ističe napredak na području standardizacije u arhivskoj djelatnosti te upućuje na temeljne pojmove, poput fonda, razine kontrole, dubine opisa, provenijencije, prvobitnog reda, obavijesnih pomagala i sl. te standarde i opisne formate: MARC-AMC i EAD, očito smatrajući da su najaktualniji standardi vezani uz opis namijenjen Internetu.

Poglavlje 2 (Sredstva za pretraživanje), str. 29-48, govori o sredstvima za pretraživanje kao ključnim elementima organizacije informacija, nastojeći odgovoriti na pitanje zašto ih trebamo, koja su najznačajnija, koji su njihovi formati i funkcije. Polazi od zamisli P. Otleta i H. La Fontaine iz 1892. o sveobuhvatnom pristupu informacijama, koji se tada odnosio prvenstveno na znanstvene informacije, kao univerzalnoj bibliografskoj kontroli. Dalje govori ukratko o bibliografijama i *path-finderima*, kao vrsti bibliografija namijenjenih posebnim predmetnim područjima, katalozima – njihovoj svrsi, obliku, organizaciji i načinu razvrstavanja, indeksima, obavijesnim pomagala – kao sredstvima za pretraživanje gradiva u arhivima, katalozima u muzejima, pretraživačima i direktorijima za pretraživanje Interneta.

Poglavlje 3 (Razvoj organizacije zabilježenih informacija u zapadnoj civilizaciji), str. 49-68, prikazuje sažeto razvoj sredstava za organizaciju informacija, poglavito u bibliotekarstvu: inventara, bibliografija i kataloga, od antike, srednjeg vijeka, renesanse i prosvjetiteljstva do njihove kodifikacije u 19. st. te procvata opisa, predmetnog pristupa i klasifikacije u 20. st., kao i razvoj organizacije informacija za »posebne materijale«: arhivsko gradivo, muzejske i umjetničke predmete i slično. Poglavlje govori i o mehanizaciji bibliografskog opisa, počevši od novosti koje uvodi dokumentacijski pokret iz 1890-ih, preko osnutka Američkog dokumentacijskog instituta 1968. godine, do automatizacije kasnih 1960-ih (MARC).

Poglavlje 4 (Standardi za kodiranje), str. 69-102, bavi se pitanjem kodiranja metapodataka (zamjenskih zapisa) za strojno korištenje, u slučajevima kad se sredstvima za organizaciju informacija (poglavito bibliografskog opisa) želi omogućiti

on-line pristup, u bazama podataka. Nekoliko je načina za kodiranje zapisa, kojima se bavi ovo poglavlje. To je MARC od 1968., SGML koji je u upotrebi od 1986., HTML (pojednostavljena inačica SGML-a), XML (podskup SGML-a) te brojne SGML/XML aplikacije, široko prisutne na webu. Već opseg stranica ovoga, prvog od nekolicine opsežnijih poglavlja koja slijede, pokazuje koliki je značaj pridat ovoj tematici, uza što vrijedi napomenuti da su svi standardi prikazani relativno detaljnim opisom strukture i ilustrativnim izvucima sastavnih elemenata. Obuhvaćen je i prikaz DTD-a i XML shema: za literarne tekstove (TEI DTD), web stranice (HTML/XHTML), arhivska obavijesna pomagala (EAD DTD), kodiranje zapisa u MARC 21 formatu (MARC DTD i XML sheme), koji je nastao 2000. godine, spajanjem nacionalnih MARC formata Kanade i SAD-a te na kraju, za izdavačke zapise (ONIX DTD). Prikazani su i okviri za povezivanje različitih metapodataka tj. metapodataka raznih vrsta resursa: Warwick (»okvirni okvir«), RDF (za omogućavanje interoperabilnosti), METS (za kodiranje opisnih, administrativnih i strukturalnih metapodataka koji opisuju objekte u digitalnim knjižnicama) i tzv. semantički web. Brojne bilješke na kraju ovoga poglavlja ukazuju uglavnom na izvore dostupne na webu, što je dobrodošao naputak čitaocu.

Poglavlje 5 (Sustavi i oblikovanje sustava), str. 103-137, govori o oblikovanju informacijskih sustava koji će omogućiti da sredstva opisana u 2. poglavlju bolje funkcioniraju, baveći se trima komponentama koje sustavi obuhvaćaju: pohranom (*storage*), pretraživanjem (*retrieval*) i prezentacijom (*interface*). Kao takvi sustavi opisane su baze podataka, bibliografske mreže, poglavito one prisutne na američkom kontinentu (OCLC, RLIN, A-G Canada), integrirani bibliotečni sustavi (ILS) i on-line katalozi (OPAC). U nastavku je riječ o elementima bitnima za izgradnju sustava: načinima i metodama pretraživanja, standardizaciji ostvarivoj kroz način prikazivanja (*display*), standardiziranom oblikovanju temeljnih upita, korištenju članova u engleskom jeziku (*a, an, the*), Booleovih operatora i interpunkcije. Poglavlje obrađuje i temu metapretraživanja i protokola Z 39.50, koji treba olakšati provedbu te funkcije, potom pitanje središnjeg mjesta koje bi trebao imati korisnik u sustavu te pojednostavljena pristupa kroz univerzalnost dizajna, rješavanje problema različitih jezika/pisama, pitanje integriranja normativne kontrole.

Poglavlje 6 (Metapodaci), str. 139-158, definira metapodatke te ukazuje na trodiobu: upravljačke, strukturalne i deskriptivne metapodatke, koje će kasnije i detaljnije opisati, objašnjava pojmove metapodatkovnih shema, koje, kao i drugi jezici, uključuju strukturu, sintaksu i semantiku, posebne osobine metapodataka u elektroničkom okruženju (interoperabilnost, fleksibilnost i proširivost), govori o metapodacima u odnosu na katalogiziranje, s naglaskom na tumačenju po kojemu je katalogiziranje podskup u sustavu oblikovanja metapodataka. Navedena su i oruđa za upravljanje matapodacima: aplikacijski profili, registri metapodataka, oruđa za postizanje semantičke interoperabilnosti (*crosswalks*), oruđa i modeli za kreiranje vlastitih internetskih stranica.

Poglavlje 7 (Metapodaci: opis), str. 159-199, bavi se temom metapodataka opisa, kao jednom od, kako kaže, triju sastavnica oblikovanja metapodataka za informacijske pakete (kodiranje ili sintaksa metapodataka, opis i osiguranje pristupa

opisu). Nekad se govorilo o bibliografskim zapisima, a danas o zamjenskim zapisima ili surogatima informacijskih paketa (knjiga, članaka, videokaseta, internetskih dokumenata/stranica, elektroničkih časopisa i dr.). Najčešće se opisuje manifestacija djela, a sheme metapodataka koje služe opisu ponikle su iz bibliografskih shema ili pravila katalogiziranja, prvobitno zaokupljenih uglavnom sadržajem. Sheme koje su dalje detaljnije opisane, kao oruđa za stvaranje zamjenskih zapisa, uglavnom su prikazane sa stajališta sadržajne komponente koju obuhvaćaju. To su ISBD, AACR2, DC, kao opće sheme, zatim specifične sheme za pojedina područja: ISAD(G), EAD, APPM, TEI, GILS, FGDC, VRA, CIMI XML za Spectrum, ONIX te na kraju drugi tipovi zamjenskih zapisa: indeksi i on-the-fly zapisi.

Poglavlje 8 (Metapodaci: Dostupnost i normativna kontrola), str. 201-239, govori o dvojbama oko oblikovanja pojma glavne pristupnice (main entry), bez obzira radi li se o odgovornosti za djelo ili naslovu, te o dodatnim ili sporednim pristupnicama. Za sve je pak potrebna normativna kontrola, o kojoj je riječ u nastavku, jer omogućuje okupljanje svega vezanog za pojedinu osobu, mjesto, djelo itd. Obradene su odrednice za osobna imena, korporativne nazive, jedinstvene naslove, kao sadržaj normativnih datoteka te je ukazano na problem njihovog oblikovanja i međunarodna pravila za oblikovanje normiranih odrednica.

Poglavlje 9 (Predmetna analiza), str. 241-259, govori o svrsi predmetne analize, kao konceptualnoj ili pojmovnoj analizi informacijskih paketa, uza što se osvrće i na specifične kulturne razlike koje na to utječu i različite metode koje se koriste (svrhovitost, numerička i objektivna metoda), na probleme konzistentnosti i ne-tekstualnih informacija. Objašnjen je i proces predmetne analize, te iscrpnost (duboko indeksiranje i sumarizacija), identifikacija pojmova koji su mogući sadržaj/predmet informacijskih paketa (tema, ime, datum, oblik). Ukratko je ukazano i na problem prevođenja koncepata u indeksne pojmove i signature (klasifikacijske notacije).

Poglavlje 10 (Sustavi za kontrolu rječnika), str. 261-295, sažeto obrađuje tematiku sustava za kontrolu rječnika ili vokabulara, pri tome misleći na ono što se kod nas naziva predmetnom obradom ili predmetnim aspektom sadržajne obrade. Autorica piše o izazovima koji iskrsavaju na tome području: pitanju specifičnih naspram općih pojmova, sinonimiji, jednostavnim i složenim pojmovima i dr., potom o problemima prekoordinacije i postkoordinacije i općim načelima oblikovanja vokabulara te »mehanike« kontroliranih rječnika. Izloženi su glavni tipovi sustava kontrole rječnika: popisi predmetnih odrednica, s konkretnim primjerima (LCSH: Kongresna knjižnica, Sears, MSH: Medicinske predmetne odrednice), tezaursi (AAT, tezaurus s deskriptorima ERIC, INSPEC), ontološki sustavi. Na kraju su prikazana i glavna obilježja sustava temeljenih na prirodnome jeziku (ključne riječi, Wordnet).

Poglavlje 11 (Sustavi za kategorizaciju), str. 297-329, posvećeno je klasifikacijskim sustavima, manje zastupljenima u američkoj povijesti organizacije informacija. Temelji klasifikacijskih sustava nalaze se u području filozofije, u teoriji kategorija i kategorizacijama znanja, kojima su u 19. st. pridodate notacije. U kasnijem

razvoju preispituje se i modificira teorija kategorija, u radovima Wittgensteina, Austina i dr., na njezin razvoj utječe teorija vjerojatnih skupova (Zadeh, Berlin/Kay, R. Brown) i teorija prototipova (E. Rosch). Bibliografske klasifikacije sljedeći su odjeljak ovoga poglavlja u kojemu su prikazane osnovne tipološke podjele i zajedničke odlike glavnih bibliografskih klasifikacijskih sustava. Navedeni su i pojmovni parovi: osnovna naspram detaljne klasifikacije, klasifikacija znanja naspram klasifikacije pojedine zbirke, integritet bročane notacije naspram prilagodbe razvoju znanja, fiksna naspram relativne lokacije, otvoreno naspram zatvorenog spremišta, oznake smještaja naspram oznaka okupljanja/pripadnosti, klasifikacija naspram abecedne sredenosti serija, klasifikacija monografskih serija (komadno klasificiranje ili klasificiranje cjelina). Kao posljednje prikazane su taksonomije, klasifikacija Interneta te umjetne neuronske mreže.

Poglavlje 12 (Sređivanje i prezentacija), str. 331-346, bavi se ukratko uobičajenim pristupima sređivanju i prezentaciji informacijskih paketa tradicionalnog oblika, s jasnim fizičkim obilježjima, misleći prije svega na najracionalniji sustav odlaganja na policama i razvrstavanje unutar pojedinih klasifikacijskih ili drugačije formiranih skupina, ne samo knjižničnog (»Cutterov broj«), već i arhivskoga gradiva (sređivanje fonda prema načelu provenijencije i prvobitnog reda). Govori i o sređivanju i prezentaciji »nedodirljivih« informacijskih paketa te surogata (metapodataka), ali i o problemima koji u sustavu pretraživanja i prezentacije podataka nastupaju prelaskom iz konvencionalnog okruženja u računalno, primjenom uvriježenih pravila redanja (riječ po riječ, slovo po slovo).

U cjelini govoreći svakako vrijedi naglasiti usmjerenost ovog priručnika i očitu namjeru da se prilagodi novoj situaciji koju donose elektronički mediji i da snažnije zahvati pitanje oblikovanja informacija u novim okolnostima. To je njegova glavna kvaliteta, a ujedno i glavno »ograničenje«. Autorica naime prikazuje tradicionalne sustave samo ukratko, poglavito one prisutne na američkom tlu i usredotočuje se na njihova načelno najvažnija obilježja te njihovo funkcioniranje u računalnom okruženju. Za pohvaliti je nastojanje, koje se u priručnicima o organizaciji informacija rjeđe susreće, da se nešto znatnije zahvati i područje arhivske djelatnosti. No uz to valja napomenuti da je ono, kao i kad se radi o knjižnicama, prikazano također iz američkog rakursa, pa se razmjerno malo govori o mogućnostima klasifikacije na tome području, naročito kod prvobitne organizacije zapisa u spisovodstvu, a više o mjerama uvođenja reda u samome arhivu. No svakako imamo još jedan – drugačiji, svjež i koristan – priručnik, koji donosi pregled aktualnih standarda za kodiranje metapodataka, govori o vrstama metapodataka, oblikovanju sustava i tradicionalnim jezicima sadržajne/predmetne obrade informacija u novome okruženju te upućuje na mogućnosti njihovog funkcioniranja u promijenjenim okolnostima, ali i na otvorena pitanja koja se pojavljuju.

Rajka Bućin